

|| I år kan vi markere 50 års god jobbing.

Entusiastene som viste vei til Handelshøyskolen i Kristiansand

Av Thor Einar Hanisch

I Byselskabets årsskrift for 2002 hadde jeg glede av å skrive om Halvor Vegard Hauge og veien mot universitetet. Han var universitetsforkjemperen som ble distriktshøyskolens første direktør. Jeg var hans undervisningsleder i oppstartingsåret 1969 og Andreas Vollan hans første høyskolelektor. Sammen hadde vi tre det faglige og administrative ansvaret for at eksperimentet skulle gå godt.

I årets artikkel legger jeg hovedfokus på økonomisk college-entusiastene, med rektor Ewald Junker ved Kristiansands Handelsgymnasium i spissen. Han var selv fra første kullet ved Norges Handelshøyskole, som startet opp i 1936. Ikke tror jeg at Agder distriktshøgskole hadde kommet i gang alt i 1969, om det ikke var for dem. Det gjør nok ingen andre heller.

Nå i 2014 da Handelshøyskolen ved UiA ble etablert 1. januar, er det spesielt artig å ta utgangspunkt i 1964 for å markere 50 års god jobbing. 1964 var året da Kristiansands Handelsstands Forening inspirerte professor Dag James Major Coward, da ved et lykketreff NHH- rektor, til å komme til sin hjemby, Kristiansand. For å holde foredrag i Handelens Hus 4. mars, "et foredrag som gav gjenlyd". Det dreide seg om behov og muligheter for postgymnasial videre utdanning på det økonomisk-administrative området, det merkan-tile i første rekke.

Rektor Ewald Junker.

På dette var Kristiansand alt foregangs i Norge. Vår driftige KHG-rektor Ewald Junker med hans arbeidsomme lektorer hadde allerede lenge gitt to varianter av årsstudier utover gymnasnivå, med studentfagkurset som det relevante i vår sammenheng. Dette var vanlige artianere fra Kristiansand Katedralskole som jeg selv, men også fra andre gymnaser på Sørlandet. Mange fra «studfag» konkurrerte seg også inn på NHH, der opptaket var begrenset til 50 per år fra hele landet, hvorav 5 var forbeholdt sønner av større industri- og handelsbedrifter. NHH- miljøet

med Coward i spissen verdsatte selvsagt denne kompetansen.

Minst like viktig som dette var oppslutningen om NHHK- Norges Handelshøyskoles kursvirksomhet. Denne utviklet seg etter hvert til et 16-kursopplegg gitt over to år, organisert etter arbeidstid for studenter i jobb i private og offentlige bedrifter. Det var et heldig grep av NHH å la direktør Arne Fostvedt fra Fostvedt i Aust-Agder stå for denne nasjonalt, men overlate til regionale krefter som rektor Ewald Junker her, rektor Odd Johnsen ved Skien Handelsgymnasium og rektor Johan Chr. Arentz ved Trondheim Handelsgymnasium å organisere virksomheten lokalt. Disse tre var landsledende på feltet, og senere sprang Trondheim Økonomiske Høyskole ut av THG.

Med dette i minne var det ikke rart at rektor Cowards hovedbudskap til Handelsstandsforeningen og Handelsgymnasiet i foredraget "Handelsnæringen og utdannessamfunnet" i Kristiansand 4. mars 1964 var: "Gå inn for systematisk oppbygging av kursvirksom-

heten". Forsamlingen tolket dette slik at det kunne være aktuelt å starte et 2- års postgymnasialt studium i økonomi og administrasjon regionalt i form av et økonomisk college. Det viste seg da også at den nasjonale undervisningsnemnda for handelsgymnasiene allerede 28. september 1964 gav sin tilslutning til tanken, og at departementet sa seg interessert i å få klarlagt om det nye skoleanlegget, som da var planlagt for KHG på Gimle, kunne gi rom også for et økonomisk college.

28. mai 1966 skrev han så fra Handelshøyskolen, etter at ideen om et økonomisk college var luftet for han: "I den forbindelse finner jeg det helt naturlig at man i Kristiansand begynner å forberede seg på det lokale plan gjennom en spesiell "Komité for økonomisk college i Kristiansand".

Etter dette gikk den videre planleggingen av et toårig økonomisk college med rakettfart. Handelsgymnasiets lektorer på relevante fagfelter hev seg rundt og konkretiserte faglig innhold og studieplan ytterligere, slik at lektor Niklos Hovet kunne presentere denne 10. juni 1966 i Handelens Hus. Der og da ble Komiteen for økonomisk college opprettet. Da hadde alt en viss alliansebygging funnet sted, ved at faglige krefter ved NHH og NHHK var informert og hadde reagert positivt på den. Flere av oss involverte lektorer var jo også selv utdannet ved NHH og hadde direkte forbindelser dit.

Mange kjente kristiansandere ble med i komiteen: Adm. direktør Kaare R. Berge, kjøpmann Ludvig Bøgh-Tobiassen, skoledirektør Hallgeir Furnes, skolerådmann Kaare Steel Groos, bakermester, senere ordfører Einar Hansen, konsul Chr. Garmann Johnsen, rektor Ewald Junker, sivilingeniør Dagfinn Kostøl, skipsreder T. J. Kraft, skipsreder Einar Rasmussen, revisor Magne Storaker, ordfører Leo Tallaksen, banksjef Otto Tanche-Bergh jr., banksjef Alf Wennesland. Leder og nestleder utgjorde arbeidsutvalget, sammen med representanten for lærerkollegiet ved KHG, Niklos Hovet. Sammen med rektor Ewald Junker la Garmann Johnsen,

Furnes og Hovet 25. november 1966 på Junkers kontor på KHG, fram for pressen innstillingen med forslag om et selvstendig toårig økonomisk college. Med oppstart i 1969, delvis statsfinansiert, med egen avsluttet kompetanse, og med undervisning på fagområder som kunne kvalifisere til høyere stillinger i det private næringsliv, offentlig forvaltning og revisjonsvirksomhet. Tiltaket ville bli en nyskaping, et "missing link" mellom økonomisk gymnas og handelshøyskolen.

"Med sin beliggenhet, sin størrelse, sin utadvendte handel, et allsidig næringsliv og sin rike historie som handels- og administrasjonsby, skal Kristiansand være et naturlig sete for videregående merkantil utdanning", sa lederen, konsul Chr. Garmann Johnsen. I en tidsperiode hvor universitetet stort sett stilte seg negativt til postgymnasiale studier i regionene, var Norges Handelshøyskoles positive tone direkte oppsiktsvekkende. Høyskolens reaksjon var rett og slett å erklære seg prinsipielt enig at det bygges opp en postgymnasial "mellomutdanning" på det økonomisk-administrative fagområde. Videreutdanningskomiteen, ledet av direktør Kristian Ottosen, omtaler NHH's vedtak slik i sin innstilling nr. 2:

"Som det vil fremgå av ovenstående, er det meget viktige spørsmål Norges Handelshøyskole her har tatt standpunkt til for de økonomisk-administrative fagområders vedkommende.

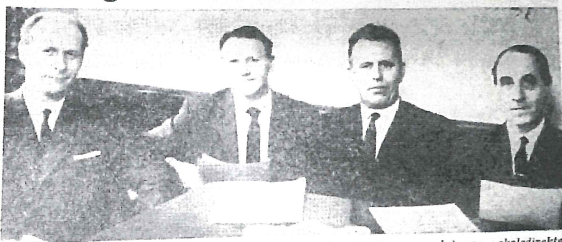
Det ene er at Høyskolen ønsker å medvirke til å etablere et nytt postgymnasialt studium på det økonomisk-administrative fagområdet. Det andre er at denne utdanning kan gis som en avsluttet utdanning, og ikke nødvendigvis må bli en del av hele høyskoleutdanningen. Det tredje er at denne undervisning kan skje under Høyskolens faglige kontroll. Det fjerde er at studenter som har avsluttet det desentraliserte studium på nærmere avtalte vilkår, kan bli opptatt som studenter ved Høyskolens annen avdeling av siviløkonomstudiet. Det femte er at Norges Handelshøyskole vil delta i lærerutdanningen for dette nye studium."

Økonomisk college i Kristiansand fra 1969

Stort behov for videregående merkantil utdanning

Kristiansand har muligheter til å få et økonomisk college allerede fra 1969. En egen komité som har arbeidet med dette spørsmål har nå fremmet forslag om å sette i gang denne høyere merkantile undervisning. Det er utvilsomt til å få lokale styrker for økonomisk gymnas i 1969 som kan gjøre det aktuelt å starte økonomisk college fra dette år.

fortsattes side 2

Arbeidsutvalget for økonomisk college. Fra venstre: Jonnes Garmann Johnsen, skoledirektør
Preben S. Nilsen Hovet og Ewald Junker.

SKATT
TOK
RI

Kristian
Rianen i
lemmer et
punkter
riktige. I
med selv
som til
dreier de
for seg
få stor i
drivende
Han i
by- og i
kristen
saken
Høyeste

Fra Fædrelandsvennen 25. november 1966. På bildet fra venstre Chr. Garmann Johnsen, Hallgeir Furnes, Niklos Hovet og Ewald Junker. Det er tatt på pressekonferansen da Økonomisk College-innstillingen ble lagt fram.

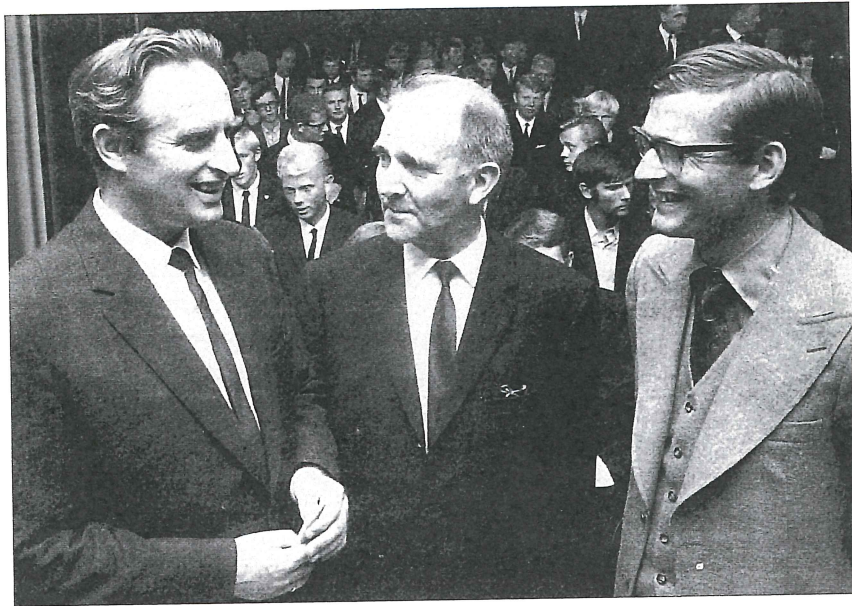
Ottosen- komiteens innstilling gikk ikke inn for noen nye universiteter i Norge, men for bygging av en ny utdanningskapasitet i regionale studiesentre, i et system av distriktshøyskoler, som ville bli den norske variant av college. Som i USA og Storbritannia var det ikke realistisk med flere universiteter fordi det ville bli for dyrt. Økonomisk College Komiteen refererte blant annet til min rapport om engelsk college- undervisning fra et studieopphold i 1966, der det fremgikk at Storbritannia da hadde 25 regionale colleges og 150 lokale tekniske og økonomiske colleges, ref. Norsk Skole nr. 7 for 1967.

På generalforsamlingen i mars 1967 vedtok Kristiansands Handelsstands Forening denne resolusjonen til støtte for Økonomisk College i Kristiansand: "Kristiansand har alle forutsetninger som hjemsted for et økonomisk college, og samtidig vil et toårig økonomisk college være av overordentlig stor betydning for næringsliv og forvaltning i Kristiansand og på Sørlandet." Samtidig anmodet

foreningen departementet om raskt å ta standpunkt til forslaget om opprettelse av et college fra 1969.

Ultimo august 1968 etablerte Kirke- og undervisningsdepartementet en arbeidsgruppe for å lage proposisjon til Stortinget om prøvedrift med distriktshøyskoler. Arbeidsgruppen fikk kontorer i jernbanens gamle generaldirektør- bolig ved Vestbanestasjonen i Oslo. Den ble ledet av underdirektør Sigurd Birkelund for departementet og med lektor Torger Torland, Trondheim Økonomiske Gymnas som fremste medarbeider. Her tok Birkelund 13. desember 1968 imot delegasjonen fra Kristiansand, som besto av: Hallgeir Furnes, som satt både i Universitetskomiteen for Sørlandet og var viseformann i Økonomisk College-komiteen, Chr. Garmann Johnsen, leder for Økonomisk College komiteen, og Halvor Vegard Hauge, leder for Universitetskomiteen. Direktør Birkelund gjorde det da helt klart for kristiansanderne at det eneste departementet hadde å starte opp distriktshøyskolene med var økonomisk-administrativ undervisning basert på samarbeidet med Norges Handelshøyskole. Det kom ikke til å bli satt i gang noen nye undervisningsformer ved distriktshøyskolene ved hjelp av Universitetet, i åpningen. Dette ble da Stortingets endelige vedtak.

Allerede i forslaget, datert 28. november 1968, fra Kirke- og undervisningsdepartementet, Seksjon for distriktshøgskoler, viste utkastet til undervisningsplan for økonomisk-administrativ undervisning, at Kristiansand ville kunne få et høgskoletilbud som var fullt i overensstemmelse med det Komiteen for Økonomisk College hadde tenkt seg. Da representantene fra KUD, ekspedisjonssjef Enevald Skadsem, direktør Sigurd Birkelund, lektorene Torger Torland og Olav Bjørn Skaar kom til Kristiansand 7. februar 1969 og hadde møte med Kristiansand kommune, medlemmer av Universitetskomiteen for Sørlandet og komiteen for Økonomisk College, orienterte de om de retningslinjer man i departementet ville følge for nyskaping av distriktshøgskolen. Saksbehandlingen i departementet for Stortingsproposisjonen i mars, var da allerede klar. Departementets

Fra åpningen av ADH 27. august 1969: I forgrunnen, fra venstre, skoledirektør A-A Henrik Bargem, statssekretær for Kirke-og undervisningsminister Kjell Bondevik, direktør Halvor Vegard Hauge, seksjonsleder for DH-ene i KUD, Ingjald Ørbech Sørheim. Bak han på vei inn, rektor Junker ved KHG og skoledirektør Furnes.

FOTO: GEIR VRAA

saksbehandler spurte da Økonomisk College-komiteen om de hadde sett hvor nært opp til forslaget fra college-komiteen fra Kristiansand departementet hadde lagt seg, og det hadde de!

Agder Distriktshøgskole ble høytidelig åpnet av statsråd Kjell Bondevik 27. august 1969 i representative lokaler i Norske Folk ved Wergelandsparken. Han nevnte især Universitetskomiteens, Agderfylkenes og Kristiansands innsats. Det er naturlig å tilføye til dette at i Universitetskomiteens skriv av 31. mai 1968 til departementet bygges det på Økonomisk College- komiteens innstilling fra 1966, som der er gjengitt i sin helhet. Universitetskomiteen hadde altså tilpasset seg den utvikling som måtte komme.

Rektor Dag Coward sa da også i sin hilsningstale fra NHH: "Norges Handelshøyskole har en sterk følelse av fadderskap for den spesielle økonomisk-administrative undervisning som skal være en av distriktshøgskolens mange potensielle aktiviteter, og som får æren av å være det første komplette utdannelsesstilbud ved Agder distriktshøgskole." Han sa også at Norges Handelshøyskole er beredt til videre samarbeid, og vil kunne formidle forskningsresultater og legge forholdene til rette for kandidater fra høyskolen som ønsker å fortsette sin utdanning ved Norges Handelshøyskole.

Fra Kristiansand kommune v/ varaordfører Alfred Netland forelå brev av 25. august til Komiteen for Økonomisk College i Kristiansand: "I og med at vi nå står foran den høytidelige åpning av Agder Distriktshøgskole vil jeg på byens vegne rette en oppriktig takk for det store arbeide komiteens arbeidsutvalg og dets medarbeidere har gjort. Det må være en tilfredsstillende og kanskje også den beste takk at studieopplegget ved Distriktshøgskolen ligger så nær det forslag som ble utarbeidet og fremmet av komiteen for økonomisk college i Kristiansand."

Fra åpningsseremonien for ADH 27. august 1969: Første rekke fra venstre: Fylkesmann Bue Fjermeros, Biskop Kåre Støylen, Varaordfører Alfred Netland, NHH-rektor Dag Coward, Åmli-rektor Odd Chr. Fiane, Statsråd for KUD Kjell Bondevik og ADH-direktør Halvor Vegard Hauge.

FOTO: GEIR VRAA

I omtalen av Hauge viser jeg til min lange artikkel om han i årskriftet for 2002. Her er det apropos å sitere han på dette fra et tilbakeblikk han kastet ved 10-årsjubileet for ADH i 1979:

”Når vår region fikk en av de tre første distriktshøgskolene, må nok i tillegg til det forarbeidet som var gjort i regionen, det arbeid tillegges stor betydning som Agder- fylkenes stortingsrepresentanter gjorde sentralt. Uten å gå noens ære for nær må det være riktig i første rekke å nevne Jens Haugland, Bent Røiseland og Kolbjørn Stordrange.» Så tilføyde han noe svært framtidrettet: «Det er håp om at arbeidet innen overskuelig tid vil lykkes til beste for landsdelen, og landet – og vil føre frem til en universitetsavdeling med innebygget handelshøgskole i Kristiansandsregionen og en universitetsavdeling i form av blant annet en teknisk høgskole på høyeste nivå, i Grimstad-regionen.”

Som undervisningsleder ved ADH fra juli 1969, til Tormod Hermansen, kunne tiltre i 1970, og deretter som første byråsjef for distriktshøgskolekontoret i departementet og stedfortreder for seksjonsleder Ingjald Ørbeck Sørheim utover i 1970-årene, har jeg stadig gledet meg over den viktige innsatsen som Økonomisk College entusiastene gjorde for ADH, og også for RDH og MRDH. De gav oss som satt med ansvaret for at distriktshøgskolene ville leve opp til forventningene i den kritisk viktige åpningsfasen, en veldig god start. Det syntes også undervisningslederne Magne Førre fra Rogaland og Andreas O.P. Bachmann fra Møre og Romsdal den sommeren og høsten 1969 da vi også, ved behov, områdte oss med hverandre og med departementet. Symbolsk sett så sentralt og fjernt fra distriktenes nye høgskoler, i tårnværelset i den gamle Jernbanegeneraldirektør- boligen ved Vestbanestasjonen i Oslo. Men der gikk det jo alltid et tog og ganske mange flere distriktshøgskoler med økonomisk-administrative studier kom til og dro nytte av fagtilbudene og studieplanene til oss som kom tidligst i gang. Uansett kan det alltid være aktuelt å minne om Huges, vår første direktørs, utsagn: ”Innovasjon utenfor sentrum,

dvs. Oslo, kan vel kort uttrykt være distriktshøgskolenes oppgave innenfor utdanningssystemet.” (Ref. særtrykk fra Fvn nr 69 og 70, 1971). Ingjald Ørbeck Sørheim inspirerte ved å referere til den oppsikt forsøket med distriktshøgskolene alt i 1970 hadde vakt i OECD, Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, og til rektor Johan Tidemand Ruud ved Universitetet i Oslo som da uttalte: ”La meg først si at distriktshøgskolene trolig er det mest vesentlige som har hendt i norsk universitets- og høgskolepolitikk i denne mannsalderen.” Dette var ord vi ikke måtte gjøre til skamme. Ingjald påla oss også å huske at ”ved å desentralisere initiativ og myndighet søker en å få den enkelte distriktshøgskole utviklet i pakt med de ressurser og behov som finnes i vedkommende landsdel.” (Ref. særtrykk av Skolens Årbok 1970).

Veien videre for de økonomisk-administrative studiene, etter det forarbeid og den oppstart som har vært tema her, har selvsagt også gitt oss spennende opplevelser med flere høydepunkter. Som at ADH fikk siviløkonomstudier med spesialisering i fire retninger i 1980. Som da studier til doktorgrad innenfor økonomisk-administrative områder, som prosjektadministrasjon og internasjonalisering, kom i HiA-tiden. Og nå altså egen Handelshøgskole som del av UiA i 2014!

Thor Einar Hanisch var regional høyskoleleder for Agder-fylkene 1980-1994.